

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اي ايس ايم پي) برسات / ٻوڏ متاثر روڊن جي بحالي لاءِ، ضلعو تڏو الهيار

سندھ فلڊ ايمرجنسي بحالي پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي)

پروجيڪٽ تي عملدرآمد يونٽ
ايس ايف اي آر پي - پي آءِ يو

مئي 2023

ايگزيڪيوٽو خلاصو

2022 جي مون سون جي موسم صوبي ۾ تيز برساتن سان گڏ درياھه جي وڏي ٻوڏ سان گڏ آئي. مختلف ضلعن ۾ 900 ملي ميٽر برسات رڪارڊ ڪئي وئي آهي. سنڌو درياءَ ۾ تيز برساتن ۽ مقامي برساتن سبب ان جو وهڪرو 0.6 ملين ڪيوسڪ کان مٿي رڪارڊ ڪيو ويو. ڪيرٿر جبل مان نڪرندڙ جبل طوفان سبب ڪوٽڙي بئراج وٽ وڏي ٻوڏ برقرار آهي. ٻن مهينن جي برساتن ۽ سنڌو درياھه ۾ آيل ٻوڏ انساني جانين، چوپائي مال، فصلن، گهرن، خانگي عمارتن، صنعتن، روڊن، آبپاشيءَ جي سرڪاري اڏاوتن کي تمام گهڻو نقصان پهچايو. درياھه جي حفاظتي بندن (بندن) ۽ نيڪال جا نيت ورڪ ۽ ريلوي.

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبلٽيشن پروجيڪٽ (SFERP) برساتن ۽ ٻوڏ متاثر علائقن جي متاثر ضلعن، تعلقن ۽ UCs ۾ ڳوٺاڻن (فارم ڪان مارڪيٽ) روڊن جي بحالي/بحالي ڪندو. پروفائيل ڪي وڌائڻ، ڪراس-ڊرينج ڍانچي جي مناسبيت سڀ عنصر آهن جيڪي آبپاشي/يا ٻوڏ لڳ ڀڳ ڊيزائن ڪي منهن ڏيڻ لاءِ سمجهيا وڃن ٿا. فرش جي جوڙجڪ نمبرن ۾ سڌارو هڪڙو اضافي فائدو آهي.

موجوده انوائرمينٽل اينڊ سوشل مئنيجمينٽ پلان (ESMP) جي ماحولياتي اثرن ۽ گهٽتائي جي نمائندگي ڪري ٿو جزو 1: انفراسٽرڪچر جي بحالي، ذيلي جزو 1.2: تذبذبهيار ضلعي ۾ ٽن روڊن جي بحالي.

سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايجنسي (SEPA) سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايجنسي (ماحولياتي جائزي) ضابطن، 2021 جي مطابق، ذيلي پروجيڪٽ ڪيٽيگري شيڊول II جي تحت اچي ٿو. F - ٽرانسپورٽ 3. هڪ کان وڌيڪ موجوده روڊن جي بحالي يا ٻيهر تعمير يا تعمير. شهري علائقن ۾ ڪلوميٽر ۽ ٻهراڙي وارن علائقن کان 5 ڪلوميٽر کان وڌيڪ“ (صرف 2 روڊ 5 ڪلوميٽر کان وڌيڪ آهن). تنهن ڪري ابتدائي ماحولياتي امتحان (IEE) جي ضرورت پوندي سنڌ ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي (ماحولياتي جائزي) ضابطن، 2021 جي سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايڪٽ، 2014 جي مطابق.

بحالي/بحالي جا ڪم موجوده رائٽ آف وي (RoW) تائين محدود آهن، تنهن ڪري، تجويز ڪيل منصوبي ۾ ڪجهه ننڍا ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا، جيڪي واپس ڪري سگهجن ٿا ۽ مختصر مدت سان سائيت-مخصوص آهن. تنهن ڪري، هي ذيلي پروجيڪٽ SFERP جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام فريم ورڪ (ESMF) جي

وچ ۾ اعتدال پسند خطري جي درجي ۾ اچي ٿو. اي ايس ايم پي تيار ڪئي وئي آهي ان مطابق ضرورتن جي اعتدال واري سطح کي پورو ڪرڻ لاءِ.

ان کان علاوه، ذيلي پروجيڪٽ جي اسڪريننگ چيڪ لسٽ ذريعي ڪئي وئي جيڪا ماحولياتي ۽ سماجي مسئلن کي ڏيکيندي. انفرادي چيڪ لسٽن کي پرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ سروي دوران نوٽ ڪيل ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جو خلاصو. تجويز ڪيل پروجيڪٽ جي بحاليءَ جا ڪم مقرر ڪيل RoW اندر متوقع آهن. ڪوبه عوامي انفراسٽرڪچر يا تجارتي سرگرميون RoW اندر موجود نه آهن. جڏهن ته اڻ سڌي طرح اثرن جو جائزو ورتو ويو آهي 200 ميٽر/656 فوٽ بفر زون جي تجويز ڪيل روڊن تي (100 ميٽر/328 فوٽ هر پاسي کان سينٽرل لائين). بحاليءَ جي ڪمن جي ڪري وڻن کي نه پٽيو ويندو ۽ نه وري ٻيهر اٽڻ جي ضرورت پوندي ڇو ته موجوده RoW تجويز ڪيل بحاليءَ جي ڪمن لاءِ استعمال ڪئي ويندي. ذيلي پروجيڪٽ جي علائقن جي ويجهو (500 ميٽرن جي اندر) ڪوبه آثار قديمه وارو ماڳ نه ڏٺو ويو ۽ پيش ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي سائين تي يا ويجهو ڪوبه فني ثقافتي وسيلو نه ڏٺو ويو جيڪو شايد تعميراتي سرگرمين کان متاثر ٿي سگهي. تعميراتي علائقي ۾ ڪوبه قبرستان موجود ناهي. تجويز ڪيل بحاليءَ جي ڪمن جي ويجهو پر RoW کان ٻاهر ڪيتريون ئي آباديون ڏٺيون ويون. تعميراتي مرحلي دوران، ڪجهه سماجي طور تي حساس رسيپٽرز جهڙوڪ مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت يونٽ، قبرستان، وغيره شايد اڻ سڌي طرح متاثر ٿي سگهن ٿا پر اهو اثر عارضي ۽ پوءِ موٽي وٺڻ وارو آهي جيڪو گهٽ اهميت سان هڪ مختصر مدت (گهٽائڻ جي قدمن کي اپنائڻ سان). تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي جي ويجهو ڪوبه محفوظ ٻيلو نه ڏٺو ويو. جيتري حد تائين ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضيءَ جو تعلق آهي، انهن ٻنهي نباتاتي ۽ ٻوٽن جي ڪنهن به قسم جي خطرناڪ يا خطري واري نسل کي ذيلي پروجيڪٽ جي سائين تان رڪارڊ نه ڪيو ويو آهي.

گندگي روڊن تي گاڏين جي ترنگ ڪجهه مٿي جي اخراج ۽ شور آلودگي جو سبب بڻائيندو آهي جنهن جو اثر ڪافي مقامي آهي. گاڏين جي نڪرڻ واري ڀاڱي مان خارج ٿيندڙ مکيه آلودگي جا ذرات، ڪاربن مونو آڪسائيڊ، سلفر ڊاءِ آڪسائيڊ ۽ نائٽروجن آڪسائيڊ آهن. اهي اخراج عام طور تي روڊن جي ڀرسان هوا جي معيار کي متاثر ڪن ٿا. بهرحال، تجويز ڪيل منصوبي جي مداخلت واري علائقي ۾ روڊن تي تريفڪ نيشنل هاءِ ويز يا ٻين وڏن روڊن جي پيٽ ۾ گهٽ آهي. مٿاڇري ۽ زميني پاڻي، فضائي هوا ۽ شور جي جاچ

تعمير جي شروعات کان اڳ نيڪيدار پاران SEPA-منظور ٿيل ليڊ ذريعي تعميراتي سپروائيزري ڪنسلٽنٽ (CSC) جي رضامندي سان ڪئي ويندي.

دريائن جي ٻيلن ۾ ملندڙ ٿلهي جانورن ۾ hog deer (*Axis porcinus*) ۽ جهنگلي پير (*Sus scrofa*) ۽ جيڪال (*Canis aureus*) ۽ بگهڙ (*Canis lupus*) ۽ پورڪپائن (*Erethizon dorsatum*) شامل آهن. پکين ۾ پارٽريجز (ڪارو ۽ سرمائي پنهي) (*Perdix perdix*) ۽ سينڊ گراس (*Pteroclididae*) ٻيلن جي پوک ۾ عام آهن. پاڻيءَ جي پڪيءَ جا ڪيترائي قسم، جهڙوڪ ڍور (*Ardea alba*) egret (*Bos taurus*) ۽ انڊين ريف هيرون (*Egretta gularis*) ۽ منگوليا سينڊ پلور (*Charadrius mongolus*) پڻ ملن ٿا. ضلعي ۾ ملندڙ ٻين پکين ۾ ننڍو ناسي ڪبوتر (*Spilopelia senegalensis*) ۽ ڪوئل يا ڪوڪو (*Eudynamys*) ۽ انڊين اسڪوپس آلو (*Otus bakkamoena*) ۽ انڊين عظيم سڱ وارو آلو (*Bubo virginianus*) شامل آهن.

تجويز ڪيل منصوبو ننڍي الهيار ۾ واقع آهي. هي ضلعو سنڌ جي درياھه واري علائقي جي آباديءَ سان تعلق رکي ٿو. غالب نباتات ۾ لائي (*Tamarix*) ۽ جهنگلي ڪمند (*Saccharum*) ۽ چنار (*populus*) جون قسمون شامل آهن. *babul* (*Acacia*) ۽ *bulrush* (*Typha*) جي واڌ ويجهه عام آهي، جتي پاڻي ٻيهي يا سست هجي، مثال طور ڍنڍن جي ويجهو.

ٻين نباتات ۾ بهان (*Populus euphratica*) ۽ *ber* (*Zizyphus numularia*) لائي (*Tamarisk*) ۽ *gallica* ۽ جهاڻو (*Tamarisk dioica*) شامل آهن. روڊن ۽ باغن تي، هندستاني انجیر (*Ficus indica*) ۽ پيپل (*Ficus*) مذهبي (۽ سرس (*Mumosa sirissa*) ۽ *tamarind* ۽ *neem* (*Azadirachta indica*) ۽ *Tamarandus indica*) مليا آهن. ضلعي جا آرائشي گل گلاب (*Rosa rubiginosa*) ۽ جيسمين (*Jasminum*) ۽ *tuberosa* (*Polianthes tuberosa*) شامل آهن.

هن ذيلي منصوبي لاءِ ڪنهن به خانگي زمين جي حصول جي ضرورت ناهي. ان کان علاوه، ڪنهن به اڏاوتن کي ختم ڪرڻ ۾ ملوث نه هوندو ۽ ڪنهن کي به سب پروريڪٽ جي علائقن جي طور تي ٻيهر آباد ڪرڻ جي ضرورت نه هوندي ROW. ۾ ڪوبه غير رسمي آبادي / اسڪواٽر موجود ناهي ۽ ان سان گڏوگڏ معيشت ۾ رڪاوٽ جو به تصور نه ڪيو ويو آهي. بحالي جو ڪم موجوده پليٽ فارم / رائٽ آف وات تي ڪيو ويندو

آهي. ڪنهن به اضافي زمين جي ضرورت نه آهي اڻ سڌي طرح اثر شور جي مٿي جي اخراج جي ڪري، ڪيمپ سائيتون ۽ قرض ڏيڻ واريون سائيتون ROW کان ٻاهر ٿي سگهن ٿيون. سماجي ۽ ماحولياتي اثر پيدا ٿي سگهي ٿو خارجي افراڊي قوت جي آمد جي ڪري، اڻ سڌريل بقايا فضول، ۽ مزدورن ۽ ڪميونٽي لاءِ پيشه ورانه محنت ۽ حفاظت جي مسئلن، ان ڪري ESMP تيار ڪيو ويو آهي. موجوده ٽريڪ مواد جي نقل و حمل لاءِ استعمال ڪيو ويندو. ناڪاري اثر صرف تعميراتي مرحلي دوران متوقع ٿي سگهي ٿو، جيڪو صرف هن ننڍڙي عرصي تائين ختم ٿيندو. بهرحال، رپورٽ ۾ تجويز ڪيل گهٽتائي جي قدمن کي تعميراتي مدت دوران نيڪيدار پاران سختي سان يقيني بڻائڻ جي ضرورت پوندي.

متوقع ناڪاري اثرن کي گڏين ۽ مشينري جي مناسب چڪاس ۽ سار سنڀال جي ذريعي گهٽائي سگهجي ٿو ته جيئن اخراج کي گهٽائي سگهجي، شور کي ختم ڪرڻ وارن يا مغلرن کي بهاري سامان لاءِ استعمال ڪيو وڃي ۽ اڻ ڄاتل روڊن کي پاڻي ڏيڻ. تعميراتي ملبو / رهجي ويل فضول جي خراب اثرن تي ضابطو مناسب سنڀالڻ ۽ فوري طور تي هٽائڻ سان. فعال تعميراتي سائيت تي تيل جي فضول کي مناسب اسٽوريج ۽ هٽ ڪرڻ ۽ گندي پاڻي جي علاج ذريعي پاڻي جي آلودگي تي ڪنٽرول. سينٽري اسٽوريج ذريعي سالد ويبسٽ جو ڪنٽرول ۽ صفائي جي نيڪال لاءِ بار بار گڏ ڪرڻ.

پيشه ورانه محنت ۽ حفاظت کي يقيني بڻايو ويندو مسلسل معائنن جي ذريعي بيمارين ۽ حادثن کي روڪڻ، مزدورن ۽ ڪميونٽي ۾ آگاهي وڌائڻ، صفائي جي قدمن، COVID-19 مينيجمينٽ ۽ مانيٽرنگ ۽ ايمرجنسي جواب ۽ بچاءُ جا طريقا، مناسب صفائي جي سهولتن جي فراهمي، پيئڻ جو پاڻي ۽ ڪچرو. مزدورن لاءِ ٽوپي.

ماحولياتي ۽ سماجي (E&S) مانيٽرنگ سنڌ انوائرمينٽل پروٽيڪشن ايڪٽ 2014، SFERP جي ESMF، SFERP ۽ اسٽيڪ هولڊر اينگيجمينٽ پلان (SEP) لاءِ تيار ڪيل ليبر مينيجمينٽ پروسيجرز جي مطابق ڪئي ويندي ته جيئن گهٽتائي جي منسوبن تي باقاعدي ۽ مؤثر طريقي سان عمل ڪيو وڃي. اهوئن سطح تي ڪيو ويندو. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (PIU) جي سطح تي، ماحولياتي ۽ سماجي ماهر حفاظت جي نگراني ڪندا ته يقيني بڻائڻ لاءِ ته گهٽتائي جي منسوبن تي اثرائتي نموني عمل ڪيو پيو وڃي، ۽ باقاعدي سان فيلڊ جا دورا ڪندا. فيلڊ سطح تي، سي ايس سي جو لاڳاپيل عملو وڌيڪ بار بار حفاظتي نگراني ڪندو. نئين سطح تي، تعميراتي نيڪيدار جي E&S (CC) ٽيم مهينا، ته ماهي ۽ ٻه سالي رپورٽون لاڳو ڪندي ۽ تيار ڪندي.

SFERP پروجيڪٽ کي لاڳو ڪرڻ جي مجموعي ذميواري ۽ موجوده ESMP PIU تي منحصر آهي، پراجيڪٽ ڊائريڪٽر جي سربراهي ۾. PIU E&S ٽيم جي مدد سان آهي. PIU پڻ سي ايس سي کي شامل ڪيو آهي، تعميراتي نگراني لاءِ ذميوار. ان مقصد لاءِ تعميراتي ٽيڪن ۾ مناسب شقون شامل ڪيون وينديون.

500,000/- جو هڪ الڳ بجيٽ مختص ڪيو ويو آهي ESMP جي عمل درآمد لاءِ جنهن ۾ شڪايتن جي ازالو ميڪانيزم (GRM) هلائڻ ۽ عام ڪميونٽي جي مدد جي ضرورت شامل آهي. هي ESMP بل ۽ بل آف ڪوانٽيٽيز (BOQ) ۾ هڪ عارضي رقم جي طور تي شامل ڪيو ويو آهي. ESMP جي نفاذ ۾ CC، CSC ۽ PIU کان ان پٽ شامل آهن. CC بنيادي طور تي ESMP ۾ تجويز ڪيل تخفيف جي قدمن تي عمل درآمد کي يقيني بڻائڻ جو ذميوار هوندو، جيڪي معاهدي جي دستاويزن جو حصو هوندا. ان ڪري، BOQs ۾ ماحولياتي گهٽتائي جي لاڳت کي الڳ سر جي طور تي معاهدو دستاويزن ۾ لازمي ڪيو ويندو.

بهرحال، جيڪڏهن CC ESMP جي عمل درآمد ۽ رپورٽنگ جي صحيح طريقي سان تعميل ڪرڻ ۾ ناڪام ٿئي ٿي، ته پروجيڪٽ ESMP جي تعميل سميت معاهدي جي شرطن جي تعميل کي لاڳو ڪندو. ESMP تي عملدرآمد جي سرگرمين کي آسانيءَ سان هلائڻ لاءِ اها سفارش ڪئي وئي آهي ته ESMP تي عمل درآمد سان لاڳاپيل سڀئي بل / ادائگيون CSC پاران منظور / تصديق ٿيل هونديون. ESMP عمل درآمد جي قيمت ڪٽجي ويندي عبوري ادائگي جي سرٽيفڪيٽن (IPC) مان جيستائين تعميل نه ڪئي وڃي.